

KLASA: 611-04/26-06/1

URBROJ: 2189-2-9-26/1

Slatina, 5.1.2026.

Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom Gradske knjižnice Viktora Žmegača Slatina

Uvod

Gradska knjižnica Viktora Žmegača Slatina javna je ustanova čija je osnovna zadaća zadovoljiti obrazovne, kulturne i informacijske potrebe svih građana na području svoga djelovanja te promicati kulturu čitanja i obavljati druge javne aktivnosti s ciljem unapređivanja ukupnog društvenog života zajednice.

Prema broju stanovnika područja grada Slatine s okolnim naseljima koji prema posljednjem popisu stanovništva (2021) ima 11 503 stanovnika¹, Gradska knjižnica Viktora Žmegača Slatina svrstava se u narodne knjižnice VI. tipa, odnosno narodne knjižnice koja pokrivaju područje od 10. 001 do 20. 000 stanovnika.

Izgradnja knjižničkog fonda dinamičan je proces koji se sastoji od stalnog priljeva nove građe, ali i od stalnog izlučivanja i otpisa (dotrajale, zastarjele i uništene građe). Nabava nove građe, kao i otpis građe, nije proizvoljan čin nego se temelji na stručnim procjenama, a u skladu s važećim zakonima i propisima (Standard za narodne knjižnice u RH (NN 103/2021), Pravilnik o reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 21/2002)). Nabavna politika Knjižnice usklađuje se s preporukama UNESCO-ovog Manifesta za narodne knjižnice, Kopenhaške deklaracije o važnosti narodnih knjižnica u informacijskom društvu, IFLA-inih i UNESCO-ovih smjernica za razvoj službi i usluga u narodnim knjižnicama, izjave IFLA-ine Komisije za slobodu izražavanja i slobodan pristup informacijama Knjižnice i intelektualna sloboda te Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/2019) i Standarda za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (NN 103/2021).

Svrha Smjernica za nabavu knjižnične građe pomoć je djelatnicima u knjižnici:

- pri nabavi
- pri smještaju
- pri čuvanju i zaštiti
- pri izlučivanju i otpisu.

¹ <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>

Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom usklađuju se i s Misijom i ciljevima, vizijom i svrhom Knjižnice:

Misija i ciljevi

- Osigurati slobodno korištenje knjižnične građe i usluga kako bi se korisnicima omogućilo ostvarivanje dodatnih vrijednosti kroz obrazovanje, informacijske usluge, znanstveni, stručni, umjetnički i osobni rad i razvoj te cjeloživotno učenje.
- Unaprijediti očuvanje, izgradnju i promoviranje zavičajne zbirke.
- Poticati sveukupni razvoj knjižničarske struke kroz suradnju i stručno usavršavanje.

Misija je Gradska knjižnica Viktora Žmegača Slatina da svojim stvarnim i potencijalnim korisnicima osigura jednaku dostupnost svim vrstama informacija i izvorima znanja bez obzir na spol, vjersku i nacionalnu pripadnost, invaliditet.

Misija se ostvaruje provođenjem ciljeva:

- prikupljanjem, stručnom obradom, pohranjivanjem knjižne i neknjižne građe
- korištenjem suvremene tehnologije
- razvijanjem informacijske službe za korisnike, razumijevanje zahtjeva, potrebe i očekivanja korisnika
- organiziranjem različitih kulturnih i obrazovnih aktivnosti za različite skupine korisnika (predavanja, radionice, pričaonice, tribine)
- organiziranjem aktivnosti kojima se razvijaju čitateljske kompetencije i medijska pismenost
- uključivanjem marginalnih skupina korisnika
- poslovanjem na pravilan, ekonomičan, učinkovit i djelotvoran način
- pravodobno izvještavanjem o radu i praćenjem rezultata poslovanja
- surađivanjem s ostalim institucijama
- kontinuiranim i predanim radom na zaštiti i čuvanju imovine
- provođenjem zakonski obaveznog otpisa knjižne i neknjižne građe

Ciljevi se postižu i uvođenjem novih aktivnosti s obzirom na prepoznate potrebe korisnika te nastavljanjem s aktivnostima koje su se dosad pokazale kao uspješne, sudjelovanjem u projektima te kvalitetnom nabavom i stručnim usavršavanjima djelatnika.

Na temelju općih ciljeva tijekom godine će se na razini mjesečnog planiranja definirati specifični zadatci i smjernice te planovi provođenja. Ciljevi informacijskih, obrazovnih i kulturnih aktivnosti koje će Knjižnica ostvarivati bit će mjerljivi statističkim indikatorima i pokazateljima kvalitete uz odgovornost uprave te voditelja knjižničnih odjela, službi i zbirke.

Vizija

Gradska knjižnica Viktora Žmegača Slatina kulturno je i informacijsko središte grada Slatine koje građanima Slatine, županije Virovitičko-podravске, gostima i turistima, odgovara na potrebe za izvorima znanja, za potrebama obrazovanja na svim razinama, stručnog i znanstvenog rada, potrebama cjeloživotnog učenja, kulturnim i ostalim sadržajima. Knjižnica podupire društveno uključivanje marginaliziranih skupina građana i potpora je jačanju vrijednosti multikulturalnog društva.

Svrha

Temeljna svrha jest pozicioniranje Knjižnice kao suvremene informacijske i baštinske ustanove na opću dobrobit svih svojih korisnika.

Svrha se pronalazi i u postizanju veće prepoznatljivosti i izgradnji identiteta “dnevnog boravka” grada Slatine u kojemu se korisnici osjećaju ugodno i rado provode svoje vrijeme, a time i općenito povećanje broja korisnika knjižničnih usluga (broja aktivnih članova i broja sudionika na različitim aktivnostima).

Knjižnična građa

Knjižničnu građu² narodne knjižnice, u skladu s člankom 3. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, čini svaki jezični, slikovni ili zvučni dokument u analognom ili digitalnom obliku informacijskog, umjetničkog, obrazovnog, znanstvenog ili stručnog sadržaja, proizveden u više primjeraka i namijenjen javnosti, kao i rukopisi odnosno sva druga građa koju knjižnica posjeduje u svojem fondu i stavlja na raspolaganje korisnicima.

Knjižničnom građom narodne knjižnice smatraju se i igre, igračke i sl. ako su dio knjižničnog fonda. Osim posebnih zbirki stare građe, cjelokupni fond knjižnične građe mora biti aktualan, u njemu moraju biti zastupljena sva područja ljudskog znanja i stvaralaštva kako bi se zadovoljile potrebe korisnika svih dobi odnosno različitosti njihovih obrazovnih i kulturnih razina. Sukladno potrebama posebnih skupina korisnika, narodna knjižnica treba osigurati pristup didaktičkim igračkama, društvenim igrama i specijaliziranoj knjižničnoj građi (primjerice, građi laganoj za čitanje i dr.).

Gradska knjižnica Viktora Žmegača Slatina nastoji zadovoljiti zahtjeve društvene zajednice, odnosno korisnika:

- za popularizacijom čitanja, s posebnim osvrtom na hrvatsku književnost.
- za tradicionalnom knjižničnom građom (stručnom i beletristikom)
- za osiguravanjem dostupnosti građi i informacijama svim korisnicima
- za sustavnom izgradnjom zavičajne zbirke
- za pristupom novim informacijama
- za neknjižnom građom (audiovizualnom i elektroničkom građom, igračkama...)
- za doprinosom izgradnji knjižničarske struke

Knjižnični fond

Vodeći se Standardom za narodne knjižnice³, fond Gradske knjižnice Viktora Žmegača Slatina sadržajno je namijenjen svim dobnim skupinama građana, uvažavajući potrebe i raznolikost lokalne zajednice. Minimalan broj knjiga i naslova serijskih publikacija po stanovniku za knjižnicu VI. tipa je 2,5 svezaka knjiga, 25 serijskih publikacija

U odnosu na ukupan broj jedinica, knjižni fond općinske/gradske narodne knjižnice u pravilu treba sadržavati 65 % beletristike, 35 % stručne, znanstvene i popularno-znanstvene literature, od koje najmanje 1 % čini referentna građa.

² <https://www.zakon.hr/z/2275/zakon-o-knjiznicama-i-knjiznicnoj-djelatnosti>

³ <https://www.zakon.hr/c/podzakonski-propis/49957/nn-103-2021-%2824.9.2021.%29%2C-standard-za-narodne-knjiznice-u-republici-hrvatskoj>

S obzirom na dobnu strukturu korisnika, ukupan fond narodne knjižnice treba sadržavati najmanje 25 % knjižne građe za djecu i mlade.

Preporučena je i nabava građe na stranim jezicima (beletristika, popularno-znanstvena djela, literatura za djecu).

Zavičajna zbirka

Knjižnica posjeduje i obogaćuje Zavičajnu zbirku. Zavičajna zbirka obuhvaća građu koja opisuje sva zbivanja (pojave, događaje, ponašanja i djelovanja ljudi) na određenom području, te svu ostalu građu na bilo koji način vezanu uz zavičaj.

Kriteriji za nabavu građe u zavičajnoj zbirci su:

- nabava publikacija koje se svojim sadržajem odnose na zavičaj,
- nabava publikacija koje su izdane, tiskane ili nastale u zavičaju.

Općenito ona obuhvaća:

- sve što je objavljeno (izdano) o zavičaju i njegovim značajnim ljudima kod nas i u svijetu
- publikacije građana zavičaja bez obzira na mjesto izdavanja
- publikacije objavljene na teritoriju zavičaja.

Neknjižna građa

Knjižnica posjeduje i neknjižnu građu: didaktičke igračke i društvene igre te zvučnu, vizualnu i elektroničku građu prilagođenu potrebama svih vrsta korisnika. Igračke i društvene igre koriste se u prostoru Knjižnice.

IFLA-ine Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i srodnim ustanovama knjižnicama preporučuju izgradnju zbirke koja treba uključivati izvore na različitim medijima te ih „smatrati nužnom komponentom jedinstvene knjižnične usluge.“

Nabava i obrada knjižnične građe

Na temelju smjernica za izgradnju i upravljanje fondom, narodna knjižnica donosi pisani godišnji plan nabave koji treba sadržavati vrstu, količinu i planirani financijski trošak za knjižničnu građu koja će se nabavljati.

Prosječan standard godišnje prinove građe putem kupnje na 1.000 stanovnika iznosi najmanje 200 knjiga i 10 jedinica neknjižne i ostale građe. Nabavljena knjižnična građa obrađuje se na temelju stručnih pravila i normi.

Za sadržajnu obradu knjižnične građe koriste se Univerzalna decimalna klasifikacija i klasifikacijski sustavi za obradu građe namijenjene djeci. Zapisi o građi izrađuju se u računalno čitljivim kataložnim formatima. U kooperativnoj obradi knjižnice preuzimaju i razmjenjuju normativne i bibliografske zapise iz zajedničke baze podataka koristeći standardizirane protokole za razmjenu.

Katalog za pretraživanje knjižnične građe javno je dostupan.

Podaci o nabavljenoj građi nalaze se u inventarnim knjigama koje se čuvaju trajno, odnosno osigurava se njihova odgovarajuća pohrana, bilo da je riječ o analognom ili digitalnom obliku.

Načini nabave građe:

- kupnja
- otkup Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske
- zamjena/nadoknada u slučaju izgubljene građe
- dar

Građa koja se nabavlja:

- građa za odrasle (beletristika, stručna, referentna i znanstvena građa)
- građa za djecu (edukativne i zabavne slikovnice, lektire, priručnici i knjige za mlade)
- igračke i društvene igre
- stripovi
- periodika (novine i časopisi)
- audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa
- sadržaji zavičajne i baštinske tematike iz različitih područja.

Kriteriji za nabavu građe:

- ugled autora i nakladnika
- interes korisnika
- prikladnost formata za korištenje u knjižnici
- prikladnost predmeta, stila, jezika i razine čitanja za ciljane korisnike
- jasnoća, točnost i logičnost predstavljanja
- način obrade teme
- kvaliteta prijevoda
- lektura, korektura
- fizičke karakteristike
- tehnički aspekti
- opremljenost djela bibliografskim podacima, kazalima i predgovorima
- relevantnost za korisnike zajednice
- upoznavanje s ljudskom i društvenom situacijom
- veza s postojećom zbirkom
- pozornost kritičara, recenzenata i javnosti
- financije
- učestalost korištenja zbirke
- relevantnost prema nastavnom i drugim obrazovnim programima.

Kriteriji za nabavu i vrednovanje AV građe:

- potencijalni korisnici
- ugled autora
- životni vijek medija
- cijena medija
- kvaliteta medija
- kompatibilnost
- dostupnost
- sadržaj medija
- vrijednost medija
- prepoznatljivost među korisnicima
- jedinstvenost
- pristup
- standardi.

Vrednovanje knjižničnog fonda

Vrednovanje knjižničnog fonda važan je dio nabavne politike knjižnice. Njime se nastoji poboljšati nabavu i ispraviti nedostatke postojećih zbirki.

Kriteriji su vrednovanja fonda:

- iskoristivost
- kvaliteta
- dostupnost
- relevantnost
- količina.

Izlučivanje i otpis građe

Na temelju Pravilnika o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe NN 27/2023 (8.3.2023.), Knjižnice su dužne i bez prethodno provedene revizije po potrebi, a u svrhu održavanja fonda aktualnim, odvajati za otpis knjižničnu građu po sljedećim kriterijima:

a) dotrajala građa:

- istrošena uporabom i oštećena građa
- nečitljiva elektronička građa na prijenosnim medijima

b) zastarjela građa:

- dublete, neaktualna te knjižnična građa koja svojim sadržajem ne odgovara tipu knjižnice u kojoj je zatečena
- nečitljiva elektronička građa na prijenosnim medijima

c) uništena građa:

- neupotreblijiva građa (građa uništena elementarnim nepogodama i drugim incidentima) i ostalo
- izgubljena, otuđena, nestala građa
- nevraćena (zaduženja stara više od tri godine).

Količina otpisane knjižnične građe može se u odnosu na cjelokupni fond knjižnice utvrditi u granicama sljedećih postotaka:

- do 5 % godišnje za knjižnu građu (odnosi se na uništenu, dotrajalu i zastarjelu građu) i
- do 20 % godišnje za neknjižnu građu.

Postotak otpisa može premašivati navedene vrijednosti u slučajevima oštećenja građe u kriznim uvjetima te u slučajevima kad revizija i otpis građe nisu redovito provođeni, a u dogovoru s nadležnom matičnom razvojnom službom.

Pristup građi

Sva knjižnična građa dostupna je svim korisnicima, a pomoć korisnicima pri izboru i traženju građe pružaju djelatnici Knjižnice. Knjižnica nudi uslugu međuknjižnične posudbe kako bi osigurala građu koja fizički nije dostupna u samoj Knjižnici te pristup računalima s internetom.

Zaključne odredbe

Zadaća je Smjernica za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom Gradske knjižnice Viktora Žmegača Slatina kroz plansku i sustavnu nabavu, sukladnu procjeni o vrijednosti građe i korisničkim zahtjevima, osigurati:

- ponudu aktualnih tema i naslova
- sadržaje i usluge za cjeloživotno učenje i stjecanje informacijske pismenosti
- građu za znanstvenoistraživačke, nastavne i obrazovne potrebe

Prema Standardu za narodne knjižnice u RH (NN103/2021) izgradnja knjižničnog fonda temelji se na stručnim načelima, načelu intelektualne slobode i prava jednakog pristupa informacijama za sve. Smjernice za izgradnju i upravljanje fondom revidiraju se svakih pet godina, a prema potrebi i ranije, te trebaju biti objavljene na mrežnom mjestu knjižnice.

Ravnateljica:

Sanja Pajnić
Sanja Pajnić

